

INF

Particip pasiv

Zatajen zanemaren nepriznat nevriddovan nezapažen zaostavljen osamljen mržen odbačen zahićen zalažen zanemarmecen obeshrabljen zbantovan nepodnošen opljuskan izdan opkoljen zaokružen mučen mlačen ranjen oslipljen izgladjen otrovan onesvišćen okovan zagužvan zarobljen progonjen potlačen podjarmlijen zničen zakoljen iskravljjen potaren potučen zataren pogažen odstranjren razgažen razmrven razdrobljen pozablijen zamučen zatajen

Dužička stanka

Već je (nevjerovatno) pet ljet da je izašlo »rompotanje«, zadnji t. j. 5. broj kot prilog H.N. 1991. broj 28 (12. VII. 1991).

A sad vozimo dalje. Nekako smo pred petimi ljeti spali u diboki san, prez (bar na vanjski izgled) prez sanje i vizije, i zavukli se u vlašće jame, luknje i škulje da si ližemo peršonske rane, krastice i traume. A. Blazović bi rekao da gledamo u vlašći pupak. Wipplingerova i Tyranova fanfara nas morala zbuditi.

Moral? Ni nam u ovi prošli ljeti ništ falilo? Izgleda da ne! Jedino je, danas već pokojni tetac Joško Mraz iz Fileža nestrljivo čekao na novi broj »rompotanja« - ali nije ga dočekao, ar je pred tim preminuo. Ali njegovi redi mi i danas skaču pred očima: „Dragi tetac ROMPOTANJE, poštovani Mikula!“

Ali namjerno nismo izlazili od 1991. Nismo kanili napustiti glavno načelo od pokretanja »rompotanja« i bez prisilja, kako materijal dojde, nakanom kvalitete, koliko je to moguće i da se niko ne mora čutiti kako vezan na nešto, i ne preživati staro.

Prvi broj »rompotanja« je izašao 1987. s nakanom; dokle i kako je budu nosili gradišćansko-hrvatski pisci. To je bila jedina platforma gradišćansko-hrvatskih literatov, na čemu se do danas ništ nije prominilo. »Rompotanje« i dandas stoje svakomu gradišćansko-hrvatskom književniku na raspolaganje. Svi su pozvani, tiskat će se ono što se pošalje na skromnu literarnu gošćinu, ar nam je to sad u ovom trenutku skupni literarni stol. A ki se ne kani uza njega sjesti, ne mora se, i krivo bi bilo ako bi ki imao utisak da bilo što mora, nudi se, nudi se mogućnost prez zamiire.

I bilo bi krivo zaključiti da se u zadnji peti ljeti nije ništ dogadjalo. Lipa je

književna žetva prošlih ljet, neki se još i tužu da toliko ni ne moru pročitati i prosuditi. Ali mora nam biti jasno da se je svaki književnik svojim djelom postavio sām na pismeno polje u nakani, „Selbst ist der Mann!“ - u čemu po sebi nima ništa čemernoga. Pitati bi se morali možda toliko što je s onimi ki nimaju mogućnosti tiskati svoja djela, zvana toga neznaju ni put kako doći, do vlašće knjige. Smimo to zabiti? Pitam se, ki su ptići? a ki slavuji? Je Petar Tyran zaman dao u 80imi ljeti parolu: „Morao sam postati ptićem, da spasim svoje slavuje!“ Da li nam je smisao tih redic jasna ili se samo životari i riva na štikljine i na literarnom polju?

Krivo bi bilo reći da sam nezadovoljan i nezahvalan prema našoj književnosti u zadnji peti ljeti: A. Blazović se je javio tri puta: *Slike i sudbine*, crtice, 1991. HŠtD, *Trnule*, pjesme, 1991. HAK, *Svidočanstvo za vjeru*, razmišljanja o vjeri, 1996. HŠtD, Jurica Čenar dvakrat; *mi svi*, pjesme, 1992. HŠtD, *Svojemu svoj*, novela, 1993. HŠtD, Ana Šoretić; *Handgemenge*, pjesme, 1995. Tyrolia i dvi monografije o sr. Elfrie Ettl/Spätlese, 1993. Tyrolia i Rudolf Klaudus *Die Farben des Lebens*, 1995. Österr. Kunst- und Kulturverlag, Matilda Bölc, *Jantarska ciesta*, pjesme, 1992. Savez Hrvata u Mađarskoj, Zeichmann Doroteja, *Nema uspomena*, 1995. vlastita naklada, Anton Leopold, *Svitli kolobar*, 1995. HKDC, u jednoj kazeti četiri književnika u izdanju HŠtD 1996: Petar Tažky, *Ferije na Dobrom Polju*, Martin Jordanić, *Sudbina života*, Ana Šoretić, *Eva na pragu i Mate Kočić*, *Dom je nek jedan*. U knjizi *Panonska lirika*, 1995. Literas se je pojavilo već mladih i novih pjesnikov. A sve možda nisam mogao ni pokazati, ar imamo puno svega po različni novina i časopisi, knjiga i zborniki, kalendar i spomen-knjiga. Ako bi sve to povezali u jedno, sigurno bi nastala debela knjiga. A tako ju moramo i gledati!

Lugarić

Jurica Čenar

terminski kalendar

preuzete dužnosti skrbi djelo za dom i družinu dogovori telefonati pisanja prijevodi navaljene dužnosti vrimenski stres posao za kruh i vino

termini gonu i gonu iako samo bižu bižu bižu k meni u terminski kalendar 21.1.96. za jagicu

sam

ja sam saam saaam sam kad sam saam

Rompotanje

Tetac Dometar, seljak iz Gornjega kraja, mogao bi jur davno pojni spati. Bilo je jur kasno, oko jedanaest u noći. Je li je njemu teško svlići se i hititi u stelju, ili mu je znamda sladje tako na domaćoj klupi uz krpljet drimuckati — to bi znala samo njegova umorna usta povidati. No bar su ova usta umorna, bila su dosta jaka da su mogla držati fajfu med zubi i usnicami. Ova lula i tepla duhanska duha u dim stvorena, dali su još snagu, da se je moglo ovako lipo i slatko drimuckati u teploj seoskoj kuhinji.

A ovo slatko drimuckanje u kasnu večer bila je njegova slatka navadica. Bilo je u kasnoj jeseni, u kom času zna biti človek malo umoran i driven, a ugodno drimanje ga zna utišiti, ča je pak priprava za još ugodniji san u mekoj stelji.

Najednoč počne vani na dvorišću nešto šumiti, a kasnije i rompotati. A to bome i našega seljaka zbudi iz drimuckanja ... Pred nekim danom bili su u selu tati od tudje vojske i ukrali su negde svinjče, a drugde opet lagvić vina. Ovi tati u poslednji ljeti bili su vrlo pogibeljni, ar su bili naoružani. Tako je i najjača žomfa bila preslaba protiv njih. Odlag ako si ga mogao iz bliza po bući ufuriti! A i to bi moglo donesti neugodne posljedice, ar se nij' bilo dobro s tudjimi vojaki nvlačiti, a bar su oni znali biti i kradljivci.

— No, ča je to vani? — Opel nešto zarompotanji, kot kad bi se razbijalo kakovo čriplje ili stakalje.

Dometar se nato razdrami, a fajfa mu spade iz ust na tla. On

ugasi lampuš i pogleda kroz oblok van na dvor. On zagleda dvi crne osobe, ke ali nisu imale ništa u ruka ... No i onda more biti revolver u žepu? Oni su skakljali oko obloka od hiže, u koj je spavala njeva kći Jelka. U škurini se je moglo samo viditi, da su to dva muži, ali prepoznati se nisu mogli.

Gospodar se je ohrabrio, pojti će barem pogledati, gdo je to vani?

Kad on otvori vrata od krpljeta, zarompotanji još jednoč i puno jače, a crne osobe naglo skrsnu, proteču po vrtu najzad.

Vani su ležali neki čipci od kitic razbijeni na tlu, a zemlja, pak kitice iz nji simo-tamo razbacani. Gospodar srđito i tužno pogleda na tla, misleći: Ej, kako čedu se sada jadati žena Mare, pak divojka Jelka, ar su one jako ljubile cvijeće! Naročito kći je svenek njegovala i poljivala to cvijeće.

On se je ganuo i je pazljivo išao najzad u štalu i drugamo, da pogleda je li su tati ča ukrali. Ali sve je bilo tiho. U štali su spavali konji, krave i telci. U hidoši u kokošnjaku je bilo isto sve mirno. Ada nigdor nij' ča ukrao!

Ali ča je nek to moglo biti? On je video dva crne duhe.

Na to pitanje bi mu mogao odgovor dati samo noćni čuvan Miseč. Ali i ov se je u tom hipu skrio za jedan črni oblak, a bio je naučan mudro šutiti.

Ti noćni gosti, njegovi umišljeni tati, bili su dva junaka, ki su hotili poći "selo", k njegovoj lipoj kćerki Jelki. U škurini su na dvorišću nabalali na mali stalaž s kiticama i cvijećem, ki je stao pri zidi od hiže divojke. Čipci s kiticama su se srušili i se porazbijali. A to je pak tako grozno zvonilo i rompotalo.

Tecu Joški Mrazu na SPOMEN:

Sjeverna svitlost

Kot se ja spominjam, bilo je ovo početkom februara (8.) 1938., bio je utorak. Mi smo išli iz društva okolo 1/2 9 na večer. Kad smo van došli, vidili smo u pogled Landžera jednu škuročrljenu svitlost. Mislimo smo onde je organj. Kad smo mi, ja i brat domom došli, mi smo stali zvana sela i smo vidiли prik gaja jednako črljenu svitlost, ali mislimo smo, organj ovo nije. Ja još nigdar u svojem žitku nisam ovakove svitlosti video i si nisam mogao predstaviti ča je oto za svitlost.

Drugi dan smo u radiju čuli da je ovo bila sjeverna svitlost. Ali ča smo si mi pod ovom ričom mogli predstaviti? Mi smo simo i tamo sumljili ali na istinu nismo došli. Jedni su rekli da su Nimci ništo iskusili, ali je kakovo zlamenje na kakovu nesriču.

Kad sam pri boju na sjever došao video sam svu lipotu ovoga kazanja. Ali

uzrok ovomu pripetenu sam čuda kašnje doznao, da ovo bliskanje atmosfere i sjeverni led ove različne kipe prouzrokuje.

Vuk i dudaš

Slijedeći dogadjaj se je zaistinu stao i su njega meni moj starotac povidali. Odakle su oni ovo znali sada već neznam.

Bio je na Fileži jedan dudaš. Morao je biti vrlo poznat ar je i u drugi seli šurlao. Ovako je jednoč po censkoj lozi išao domom. On nije znao da su lovci ravno na ovom putu — ne znajuć da će dudaš doći domom ravno na ovom putu — skopali vukinju jamu. I kako se je mračilo, dudaš ovu nije video i nije upatio da je već nešto dol spalo u ovu. Ovako je i on spao dol, a pod pazom je držao svoje dude. Kad su se njegove oči na škuro naobliknule, video je da se u drugom kutu nešto bliska, on je znao da je u lozi vuk ali nije mislio da je ov njemu ovako blizu. Najednoč njega trgne i vidi u kakovu pogibejo je došao.

Mislio je da će ga vuk požerati. Znao je ali i da su vuki i plašljivi. U svojem strahu začne na svoji dudaigrati. Ne znam da li je vuk ov koncert ljubio ali je od nje glasi strah imao.

Vani se je zbudjao novi dan i dudaš se je ufao da će vrijeda doći lovci i njega oslobođiti. Pot mrzlica je njega vajeno trapila, ali je on daje svirao. Zabljen je zaslužak i san s kim se je putem borio. Vrijeda je nastao dan i on je gledao vuku u bliskajuće oči. Vuk začne na početku tiho, a kasnije sve glasnije rut, kot kucak na Miseč. Lovci su prece čuli vuka, stopr kad su bliže došli su čuli i dude. Nisu si mogli predstaviti kako dudaš i vuk jednoglasni koncert davaju. Kad je jama bila s većinom otkrta su vidili dvojicu. Oslobođili su dudaša, a vuka su ubili. Kožu je dostao naš dudaš na spomin ove noći. Dogadjaj je svagdir povideo, kako je on vuka dudami začarao.

Eternit plundre

U svakom vrimenu je bilo ovo ali ono u modi.

Gdo je umorio farnika?

Kad su našli farnika, ležao je na trbuhu u velikoj lokvi krvi. Crikvenčnjak Jive ga popade za ramena i obrne farnikovo tijelo na hrbat! Svi ki su uza njega stali, vidili su da je nož bio zataknut u tijelo ča do koric. Odmah su shvatili da ovo ne more biti samoubojstvo i da se mora zvati policija. „Svi van!“ – vikne na jednoč tetac Matoš Burdin. „I da se ničega ne dotaknete!“ – dodao je još oštroski mahao rukama da bi ljudi čim friže skrsnuli iz ureda i iz farofa. „A ti Jive veljek nazovi policiju!“ – naredio je crikvenčnjaku, a on je išao van na dvor, da si zapali cigaretu.

Tetac Jive se je još za kratak hipac čudio zač to mora upraviti on udjelati. Ali onda je drhtećimi rukama popao za slušalicu. Tako je jecao u telefon, da ga inšpektor na drugom kraju žice jedva razumio. Kad je zgodovino nije znao ča da djela. Pobadnut ništa nije smio a i usudio se nije pojti iz hiže. Kad je još jednoč točno pogledao farnikovo, bez svake sumnje mrtvo tijelo, sjeo se je za farnikov veliki pisači stol, vrgao ruke na njega, položio glavu na ruke i tiho se plakao.

On postavlja floše, jednu uz drugu, obične litrske floše. Cijeli

red ih je. Nije ih zbrojio, ali zna da ih je mnogo. Skoro sve su prazne, samo tri ne: u jednoj je voda, u drugoj vino, a u tretoj pijesak. On davi floše, sve davi svojimi rukami. Obadvi ruke položi na vrat svake pojedine floše, stišće je i riblje po njih. Floše bi morale jaukati, ali ne jauču. Zač ne jauču? Morebit ne moru. On stalno dalje davi floše. Hoće viditi koliko izdržu. Ispostaviti će se, gdo duglige izdrži – on ili floše. On stišće i davi, gnjavi i pretišće. Pot mu sidi na čelu. Najednoč pukne floša u koj je pjesak. Vrijeda zatim i ona s vodom, a na zadnje floša s vinom. Sadržaj se prolije. Bar koliko on davi ostale prazne floše, one ne puknu. Ostanu cijele i prazne. Zač ih još davi, davi, davi...

Tetac Jive digne glavu ka mu je bila ležala na svoji ruka i pišačem stolu farskoga ureda. Otare si ruke na stegni, jer su mu bile mokre od pota. Pogleda prema vratom i u ta hipac stupi u hižu komisar, a za njim je rivalo ljudstvo, znatiželjan narod, ki je hotio viditi krv i morebit još i umornika.

⇒ U to vrime ko ja mislim su bile tzv. pepita hlače (plundre) u modi. Naš ditić, Beći je djelao i si kanio ovakove hlače kupiti. Projde u jednu trgovinu, ali je zabio kako se ovomu suknu veli iz koga su ove hlače našite. Ganjali su simo tamo ali nisu došli ni na blizu imena. Bile su to kocke s dvoje tefe farbe. Najednoč dojde našemu človičku u glavu: eternit hlače!

Tetac Joško Mraz mi je po zadnjem broju »rompotanja« u augustu 1991. pokazao dva dosta debele manuskripte. Jedan rukopis je bio od njega sastavljena monografija o svojem selu Filežu, a drugi je bio ru-

Jedan hrvatski duhovnik

Prema svojoj crikvi je poslušnost obećao, pak si tako svoj život predstavio: Bogu će on služiti i bez žene živiti.

Siromašnim će pomagati, oslabljene ohrabriti, zabludjene trsat pravim putem peljati i bližnjemu iskrenu ljubav diliti.

Dojde jedna žena, pak tako najde njega. On se njoj ponudi, njegovu domovinu pokazati.

Med človičanskim vezom siročak nezna ništa započeti. Bitka bi to bila s crikvom, kad bi gdo to htija preminuti!

On se povuče u obranu samoga sebe on o tom dalje premisljavat ne more. Ismihava s duhovskimi kolegi ove žene „bedavosti“.

S njom se razgovara, kot kad bi dite bila. U njegovoj obrani upamet ne zame, kakovo ona ima s njim pomilovanje.

Nagradu bi dostao za izgovaranje i njegovo neiskreno ponašanje. Siromah ne opazi, da ona iznad njega stoji.

Ponosno ona digne glavu i jedan posmih je u nje licu. Ona je, no suprotivno njemu, jako bogata, jer si je svoju človičnost obdržala

nije zničilo) jednu šaroliku i zvana rednu paletu duhovnoga žitka. Zato je i nestrpljivo čekao slijedeći broj „rompotanja“, ki tek sada izlazi.

On sam karakterizira svoje djelo u pismu od 18. 6. 1991. slijedećimi riči: „Ja berem i pišem dogadjaje ziz našega sela i moja lašća doživljjenja, i još nisam na koncu.“ A 20. 12. 1991. „ja nisam velik pisac i moje dugovanje ne ide onako od ruk do ruk, kot bi bilo potrebno i kako bi ja rado. Mnogo nosim još u glavi, kad ne dospenem, a i čuda je vsega ča bi moral bit pišeno. Meni se čini kot da negdo šlajfu tišće.“ A medtim mu je nigdor čisto zašlajfa.

Lugarić

AKVARIJUM

Med staklene zidi
zatvoren prostor
u njem ustojava
ne-bistra voda
u koj od jedne
do druge granice
nemirno plivaju ribe
šarolika lipa stvorena
prez koristi prave
trču od jednog
do drugoga kraja
prez smisla i cilja.

Akvarijum rib
jesi li metafora-slika
za ljudi ki dvoju
ima li njev život smisla.

Ribe su nime.
Naš jezik zakrikne
skeptično - zdvojno
ili ufanjem živim:
Gdo će nas oslobođiti
od tijesnih granica
početka i konca?

21.2.1996.
(Na Pepelnici)

Augustin Blazović

Jesam li ja?

Jesam li ja to zaista
koga sad slavu
ili je negdo drugi?

A zač sva ta slava?
Kad sam 75 ljet?
To i drugi doživu
pak je ne diču.

Zač slava tolika?
kad sam čuda napisao
za neke i preveć?

Pisao jesam i pisao
ali se nisam zapisao
u pravu „literaturu“.

Samo u neku zbočnu
manje vridnosti
(k tomu još i „popovsku“).

Nekim to sigurno pači.
Ako je sud opravdan
ja se nad tim ne spačim.

25. april 1996.

Augustin Blazović

Sudbina jednoga negotovoga romana

U vezi s mojim 75. rođendanom bilo je i po mojoj ukusu previše slavljenja. Sve to me nije zaslipilo, da ne bih bio na različni području mojega djelovanja i dosta manjkavosti. Ako se ovde ograničim na tzv. "književno" djelo, sigurno sam mnogo pisao. Ali nisam napisao drugi dio povjesnoga romana o oni ljeti po smrti Mikule Jurišića, ka su bila u Kisegu vrlo dramatična. Nisam dogotovio ni onoga većega društvenoga romana, koga sam počeo pisati u septembru 1971. ljeta na otoku Hvaru. O tom poslu htio bih ovde nešto napisati na osnovi onih bilješkov, ke sam našao ove dane na žutkasti stranica toga rukopisa.

Sunčani septembar zna biti na južnom Jadranu jako ugodan. Lipo je sunčati se oko podneva u parku ili ležati na morskoj obali prez toga straha, da će te spaliti sunce. Ali oko četiri po podnevnu dojde obično nenadljano naglo hladan propuh, pak ako mokar izajdeš iz morske vode, na hipac zadrhtećeš.

Ne tako u onom rujnu-septembru 1971. ljeta na Hvaru. Dane dugi je puhao vruć južni vjetar "jugo" (kod nas poznatiji pod imenom "široko"). Stanovao sam kod benediktinkov u maloj sobici, naslonjenoj na staru gradsku zidinu, ka kloštarški vrt razdvaja na dva dijela: jedan za cvijeće, drugi za povrće. Prem su sestre podvečer poljivale vrte, ostala je u toj maloj sobici još i u noći temperatura oko 30 stupnjev visoko.

U neprospavani noći pomanjkaljko mi je zabavno štivo. Kod jednoga amerikanskoga autoru (mislim da je bio W. Faulkner) čitao sam, ča ga goni na to da piše romane. To me je natentalo, da uslijed pomanjkanja zabavnoga štiva počnem pisati roman o društveni okolnosti i razvijanju jednoga našega sela u ovom stoljeću, naravno i s preseljenjem u Beč ili kamo drugamo u svit.

Upravo sam po drugi put pročitao Andrićev roman "Na Drini ćuprija". Pri prvom čitanju bio mi je roman previše statican, negibljiv. Sada sam shvatio, da ta ćuprija-most simbolizira tu negibljivost. Ali ono ča ja namjeravam napisati bit će tako pokretno

kot ovo stoljeće. No prvi djelatni naslov bio je malo sličan onomu Andrićevomu. Naime "Na granici malin". Mislio sam na on lučmanski malin, koga je na početku nova Trianonska granica razdilila na dva dijela. Onda sam preminio djelatni naslov po imeni dvih glavnih osobov "Pelikan i Kormoran". Dokle jedan ni u Beču ne najde pravoga zavičaja, drugi preminja svoje ime ter po cijelom svitu išće dom. Mislio sam na mnoge bigunce, iseljenike i preseljenike ovoga stoljeća. A naslov sam u tom smislu preminio pak ga prepustio na želju onda novoga urednika Hrv. Novin, da ga u nastavki donaša pod naslovom "Kade ču najti dom?" To je bilo vrlo nespametno i nepomišljeno, da sam pristao na publiciranje jednoga ne-gotovoga djela. K tomu još i u kratki nastavki, ča nikako ne odgovara prozi ovakove vrsti s velikim brojem osobov.

Ali najzad k početku rukopisa ča sam pisao pred 25 ljeti. Pisao sam velikim dijelom u noći sideći uz prenizak pisaći stol, na kom je stala lampica. Kad su časne sestre upamet zele da pišem, postavile su mi viši stol i veću lampu. Tako sam napisao 130 stran rukopisa. A onda u Beču još jednoč toliko. Kad sam 1981. ljeta morao preuzeti gospodarske posle naše nadopatije u inozemstvu, udvostručilo se je moje zaposlenje. Nisam mogao dalje djelati na romanu. Po 70. nastavku u marcu 1970. prekinuo sam publiciranje. Pri tom sam obrazložio smisao romana:

Kad sam u juniju 1984. dao u HN otiskati 2. poglavje ovoga romana, nisam namješravao objaviti cijeloga u nastavki. Znao sam, da ova proza jur po svojoj struki nije zgodna za publiciranje u nastavki.

Skupa su naime ovde spletena vrimena:
1. zbivanja u jednog bečanskoj kliniki za oči u toku kih devet dan;

2. u retrospektivi (u pogledu najzad) godanja u jednom selu i njegovoj okolici, ali i u Beču pak po svitu med 1914. i 1970. ljetom.

Po otiskanju prvoga dijela moram iskreno priznati: žao mi je, da se nisam otpornije i žilavije suprotstavio želji urednika za publiciranjem u nastavki u HN. Ovakovu prozu triba izdati najednoč u cijeloj knjigi, kade štitelj ne zgubi pregleda.

Željio sam prekinuti otiskanje u nastavki. No čini mi se, da sam dužan štiteljem neke stvari razjasniti i tumačiti.

Temeljna misao romana izrečena je u naslovu: „Kade ču najti dom?“ U toku od oko

15 ljet, otkada s velikimi prekidanji pišem na ovoj prozi, pitao sam i sebe već puti, ča je smisao ovoga pisanja. Uz brojne druge zadaće nije mi lako naprezati svoju fantazu ter od časa do časa dalje djelati na dužoj prozi ovako komplikirane vrsti. Zač se vinar svenek na novo vraćam ovoj zadaći? Ča mi ne da mira?

Ono ča me u podsvisti goni, razumio sam po predavanju berlinskoga kardinala Joahima Meissnera na Martinu prošloga ljeta. On je divno tumačio ono pripetanje iz Činov apoštolskih, kad je Duh odnesao dijakona Filipa ka kolijam, na ki je putovao dvornik etiopske kraljice Kandake iz Jeruzalema najzad u Etiopiju i pri tom čitao Izajiju proroka. Nije ga razumio. Ali Filip mu je razložio Pismo i dvornik se je dao pokrstiti. A kot je to činio dijakon Filip, morali bi mi svi pokršeni pristupiti putnikom ovoga svita, da im tumačimo Pismo i smisao žitka. Mislim, da pisanjem ovoga romana na neki način spunjujem apel berlinskoga kardinala, prativši oveći broj osobov kroz pustolovine žitka.

Centralna misao: Med temeljne želje i čežnje čovjeka sliši, da hlepi za zavičajem, za domaćim gnjazdom, za užom družinom ljudi, med kimi si najde dom. A u ovom stoljeću, u našem vrimenu mnogi ispadaju iz toga zavičaja, iz domaćega gnjazda ne samo u geografskom pogledu, nego i u jezičnom, u narodnom, u kulturnom i društvenom. Neki si najdu i zgradu dom, drugi ga išču kroz cijeli život još i onda, ako ostaju na istom mjestu. Tako išču svoj dom, svoj zavičaj i sriču u bogatstvu, u preštiranju ili ugledu, u ljubavi i uspjehi ili ugledu, u ljubavi i uspjehi Drobničev i Pelikanov, Štimakovićev i Sokolov, kot i drugih ki se kolovraćaju oko njih, ili potipaju po svitu kot naprimjer "Kormoran".

Zač toliko osobov u romanu? To je vrlo neugodna činjenica, kad se ovo, po temi komplikirano djelo otiska u kratki odlomki, kadagod i s dužim prekidanjem. Štitelj zgubi pregled. Tribao bi imati pred očima listu osobov. Poznato je, da još ni pustenici nisu živili izolirano samo za sebe. A osobe ovoga romana zapletene su jur po temi i smislu – kako je to i u životu – u cijelu mrižu brojnih odnosov ljudskih.

Pojedine osobe triba i temeljito karakterizirati ter oštro profilirati. A to je u nastavki teško moguće. (Ako bi sada na primjer dao otiskati, kako sam u rukopisu karakterizirao ministarskoga činovnika Egona Trgovića-Taschnera, ili kako su ga nazivali "Trgovičića", tribale bi HN barem dva na-

stavke.)

Način otiskanja prouzrokuje ne samo slagarske pogriške, nego i krivo shvaćanje nekih teže razumljivih rici. Ali još i obično poznati glagol mučati (šutiti) postao je preminjen na mučiti. Ne zamiram za to uredniku, ki ima u pisanju člankov puno težih zadać, neg je korigiranje jednoga romana. Rado bih mu bio oduzeo ovu zadaću i sam korigirao tekst. Ali kako mi je on rekao, to zbog okolnosti u tiskari nije moguće.

Neka dojdu i drugi na red! Kako čujem imaju i drugi naši pisci rukopise. Možda će se u našoj, u južnoj ili u svitskoj književnosti najti, a i more se najti puno svega, ča bolje odgovara za otiskanje u nastavki.

Ako pak budu okolnosti zgodnije, dat ću tiskati romu "Kade ču najti dom?" u posebnoj knjigiji.

Na 8. strani stala je u istom broju HN otiskana slijedeća kritika jednoga našega "kripto"-pisca:

PIŠU NAM

Kade ču najti dom?

Jur 69 puti sam ovo pitanje preštudirao i dugo sam rešerširao, ali sada Vam znam uvadit odgovor: U nekom gradičansko-hrvatskom selu poimenu Dallas ili Denver. A znate kada? Kad se konačno sastanu Abel i Alexis pak J. - R. i Kormoran, Pelikan i druge ptice. Nastavak slijedi

Joško S.

(puno ime i adresa su poznati uredničtvu)

To ime je i meni poznato (ali nije "Joško"). Mirno i pošteno bio bi se mogao potpisati punim imenom. Za 70 nastavkov bio je to, ako se dobro spominjam, jedini "honorar".

Kad sam se u prošli ljeti većkrat zalagao za to, da se piscem plaća honorar, mislio sam u prvom redu na druge pisce. Mene će oskrbiti kot redovnika moj red. A kako se ufam i naša dijeceza. Zato djelam za nje u 1. redu.

Donekle opravdan sud, da je naša književnost "izvanliterarna" motivira me po uspjehu knjige "Svidičanstvo za vjeru" jače za djelo na vjerskom području.

Augustin Blazović

Previše pjesam?

Hoćeš li tako dugo sklapati stihe i pjesme dok se u mlinu po grotu takale budu nek plive?

Mlatiti slamu prez zrnja za grivu vušivu vuć staroga konja?

Pegazus tvoj je već davno odjahaо u tudje krajine.

Pokusi u zori
razrešetati rici
puno je pliv
a malo zrnja.

15.3.96.

Gluho-nimim

Kod naše rici
raste broj gluhih
i nimih.

Za našu rič
oni postanu nimi
ki kanu bit Nimci.

Neki oci i majke mislu
dvojezičnost bi bila
na kvar ditetu.

Na kvar je ditetu
zapravo njihovo
površno znanje
jednog i drugog
jezika.

On ki je nim
lako postane i gluhi.

A pisac se pita
Kako pisati
i čemu pisati
gluhim i nimim?

27.3.1996.

Protulične vode

Široke, svilne vode su se spružile prik lapti, ljljale na vjetru kot pohotljive, špotne meduze.

Bilo im je teško na srcu. Svaki od njih je znao da ga drugi razumi.

— Ranjeni ste? Preveć ste riskirali.

— O prošlosti ni vridno govorit.

— Dopustite da vam zavežem ranu. Najbolje će bit ako zaustavimo krvarenje.

— Zutra će inako skrsnuti sve prez slijeda.

Ljudi su vam kot drivlje u lozi, nijedan botaničar se neće baviti svakim borom za se. Loza, lug, gaj čuču u plitkoj vodi. Plisničava kuhača, krvavo meso, krv plisniva, plisnivi poet, krvav iz skladišća zvličen. O, kako, kade se vidit, najt, napisat, ča i kako onda? Mrhunci dohadjadu po željezu, pred vodom bižu, vrućom, neg dalje, dalje, oh, meda nam dajte, maline dajte.

Mutne, žute vode ruju dol po potoku, hrdjava mala brv, je li će zdurat? — Na slamni most će te odvlič! — čuje zdaleka.

Znali su da mmnjat, neg mmnjat o rana mi ništ ni vridno, to prasne u vulgarnost. Svaki človik bi morao sebe odgajat. Trulost ta, duševna je pustoš ali romantika?

Morebit su neg dvimi ostali na ovom svitu, no za barku ni bilo čut.

— Sve moje vrime stoji vam na raspolaganje — joj je rekao. Ona je došla 'z nepoznatoga kraja, zelenkaste oči su joj procvale na blijedom obrazu. Visoko tijelo se j' obraćalo na fuskoi ilovači.

— Kanila bih naučiti od vas latinska imena kiticov i njeve osobine!

— Ča cedu vam latinska imena?

— U svemu je potriban red — i cecnula je u blato.

No misli su zletile kot konji po gornom polji, dite j' bižalo pred njimi, krave, dite, konji... šlajfaj, šlajfaj, šlajfaj, aj, šlajfao bih bio da se ni hitio prik jarka. Mala tetica se zgublja med drivljem, o, kako joj najt bar rub od fertuka? Priroda nas prisiljava da mučimo usnu.

Dovlikao je bliže široke canjke i spustio glavu na ostatke nikada ljudskoga rublja. Govorio je tiho.

— Ako si človik premisli, ništ na svitu ni moćnije ni slabije od riči.

— Dopustite, ali oni ke se draplju, nimadu prava na pominak.

— Ranjen sam.

— A zač se ne smijemo i spojimo hasnovito i ugodno?

Spominka su obadvimi prikomjerno imali, ali spominjat se nisu mogli. Kafeckožute race su hitro plule i zakrenule se kod velike topole, malo rače je gakalo na travu zapleteno. Zdaleka se vidilo kako pod smećem hatar stenji. Ni već bilo rukov ke bili posigale, ni bilo hrbatov ki bi se bili naginjali, ni bilo volje, ni bilo žarkoće. Zgrabežljiva zvir je harala okolinom, hitala, lamala, gazila črapala, vlikla, grizla mlado lišće, žilje, pupke, napol znknute travice. Gizzava šiša Kata je mer brundala koč-toč:

— Kako morete rušit kad ne znate zač rušite?! Oni su joj odbrusili:

— Rušimo zato aš smo snaga. Zato nit ne polažemo nikomu računa, tišaj, ti nek tišaj!

Tako su odlomatale divlje svinje, ni jedno stablo se ni ugledalo za njimi, ni sraka im ni mahala u znak zahvalnosti. One dvi siluete od čovika su još svenek žmirkale pod širokim, gramavim dubom. Njegove crte lica bile su božanstveno pravilne, a njene oči su se sankale preko tih obrisa. Rosa se j' spuštala kad je progovorila:

— Došla sam k vam kot plemenitom čoviku, kot prijatelju ...

Vidilo se na njoj da ni rodjena pod sjevernim nebom.

— Ja spim — veli on — ali moje srce virostuje.

— Ja sam, znate, praktična osoba — počela je ona, no on se je začeo smijat nemirno, kratkim, usahnutim usmihom.

— Znači, vi ne priznajete umjetnost? Nek u znanost vjerujete?

— Ah, Bože moj, ja nisam učena. Ali ču vam skuhat lipov te, čula sam kako ste su noć kihali. A glava?

— A zač me ne bi bolila?

Pomalo se j' zaškurivalo, iz sunca su se prelivale žućkastočrljenkaste vrpce na heravi horizont, ptice su

slale rastegnute, mlahave glasiće počinka na drugu obalu, ali su završčale, zbudjajući se od prvoga sna. I kako se je poplava približavala i raznosila sve odurme plote, ograde zablijenoga svita, pojavila se pred njim čarobna spodob. Ona je sidila na klupi s bijelim rupcom na glavi, zlatni vlas su se pod njim rasipali kot mriža klasja. Okolo nje su cvale žute i črvene rože. O, zač ti slatki, prvi trenutki ne moru živit vječnim, besmrtnim žitkom?

— Kamo idete sada? — pitala je.

— Ne idem nikamo, stojim i pominam se s vami.

— Ćete me zet u svoje društvo?

— Ovo mjesto je nepodnošljivo, ti malenosni interesi.

— Namjeravam otpovatati. Ja sam, hvala Bogu, slobodan.

— Ča moremo, mjesto kot mjesto. Ja vas razumim i pustit ću vas na sve četiri strane svita.

— Znate, ovde ni nikarkove širine, ničega takovog.

— Čekat ću vaš odgovor... do protulica.

Daljine su mu raznosile moć i svitlinu pogleda. Bilo je trenutkov kad ni znao: Nije trpio ceremonije. Spušćao se rado u apstraktne pominke o pošteni odnosi, o dužnosti, o svetinji ljubavi. Bio je pogibeljan u tanačenju, ne hladnokrvni rutiner. Zdignuo se firong i banda je začela guslat:

"Usta tvoja s mojim
u kušac da spojim."

Kad ju je opazio, rekao je ovako:

— Kanite da ja ovde, veljek umrem pred vami?

— S teorijskog gledišća duel je besmislen, ali s praktičnog, to je druga jačka — mudrovala je ona.

— Svaki od nas ima pravo na još jedan hitac — dodao je on.

No onda je ur znao da je prava lipota lipota istočnoga vjetra, da za to ne postoji prave riči. Skrenuo je segurno iz ceste, zakoracao nepoznatom stazom čer do neprovidnih voda, velikih razvalina.

— Vidite, kako su lipi oni brig!

— Hod'mo na brige, na brige!

Preobrazio se u travu, oblake i kamenje, slušao te riči, zdavno zabljene, ke su mu srce parale.

pohota

on je doputovao iz dalekoga zapadnoga berlina. godinasto je bilo, kad se je dovezao sa žutkastim fiatom 127 u dvorišće. to je bio auto. športski coupe najnovije italijanske kreacije. skoro mi se je činilo kot da bi bila ova kreacija najnovija šminkerica iz turina. i tako se je ponašao berlinac. vozio je auto kot da bi sidio u ženskom krilu.

on, s tankimi rukami, črnom kosom i škurimi oči se je gibao kot dresman, kad je skočio iz auta.

njegovi koraci su bili precizni, oni su točno stavljali potplate na mokro tlo dvora. elegantno je obašao kravsko lajno. a uprav to me je začudilo! berlinac, gradjan velikoga grada se je ponašao elokventno kad me je pozvao na skupnu vožnju.

ja sam samo nesigurno pogledala na auto i njegove blijede tanke ruke, i sam samo mignula s očima.

"prosim te samo, daj mi malo vrimena da se obučem!" – sam ga prosila i onda sam skrsnula u našoj staroj kuhinji. moje črljeno lice sam zagledala u zrcalu i počela sam se jadat na sebe. kako je to moguće, da sam odmah privojila, u mojoj stanju! prije nekoliko minuta sam još djelala u štali i mislila na to kako će se prošetati izvan sela s mojimi prijateljima kad odnesem mliko u mljikarnu!

berlinac, to je daljnji rodjak od mene, rekla je moja mati. sin od nje bratića iz drugoga kolena.

studirao je on, rekla je moja stara, bogat je. djela u diplomatskoj službi. toliko samo za informaciju.

ja sam iskala u svojem ormaru nešto za ovu vožnju. nešto praktičnoga, lipoga i komotnoga. vidila sam kako će stabilje na našoj staroj škuljastoj cesti letit na desno i livo mimo auta.

ah, moji prijatelji te gledat!

ne, moje srce nije tucalo, meni je bio svejedno ov berlincu. kako mu je ime? mati ga je opskrbila s večerom. i ga je pitala, ispitivala kako je u berlincu, kako ide ocu i materi i koliko zasluži u svojoj službi.

a ja još uvijek nisam našla odredjenu garderobu za vožnju.

konačno sam se odlučila za onu plavu haljinu sa žuto črljenimi crtanimi leptirima.

sandale na noge i tako sam došla u kuhinju. berlincu, ime sam mu zabila, sidio je uz stol i

vilicom nabadao rizance s makom. moja mati mu je objasnila, da su to domaći rizanci i domaći mak. ali berlincu se nije ni maknuo. on je gledao na novine na stolu i se je čudio, gđo ove komične novine čita.

moja mati mu je rastomačila da su to naše novinice. svaki tajdan izlazu. pune novosti iz svih hrvatskih sel i cijelog sveta, da su.

iz pivnice sam donesla vina i mineralne vode. našu najlipšu čašu sam stavila na stol i pitala mojega daljnog rođaka koliko vina i koliko vode.

s prstnjakom live ruke je prez togu da me je pogledao, pokazao na polovicu čaše.

gospodine fric, koliko vina kanite? on me pogleda i se počne smijat. koliko mi ti natociš mala. zbog vožnje se ne pravaš brigat. ja se bolje vozim ako pijem malo alkohola.

moja stara me je opomenula, da kako morem zabit ime mojega rođaka franca. fric ili franc meni je to sve jedno, sam rekla!

kot su bili rizanci s makom skrsnuli iz tanjira je fric očistio servijetom usta i popao za čašu črljenoga špricera.

polako je uživao ukus špricera.

naše vino je imalo malo žuki okus od grozja i malo duhe od sumpora. ali to ga nije bludilo.

ili pozna ili ne pozna vino ov diplomat iz berlina!

fric je popio cijeli špricer.

a ja sam sidila uz stol i gledala na muholovku, ka je visila nad stolom. jedna zdvojna muha se je bila ulovila i se je trudila sa zadnjom moćom da se oslobodi od sudsbine.

ajde mala, vozimo se! moja mati, ka je stala uz štednjak nam se je nasmijala i još rekla da neka do polnoći dojdemo domom.

ona je bila pripravila jedan krevet u našoj divovačkoj sobi.

taj krevet je stao stalno poredjen pun veša po cijeloj dužini, točno pod oblokom ki je isao van na dvorišće. drugačije smo u sobi spavale moja petnajstljetna sestra i ja.

posteri, firlefanc, pisači stol i stroj – i različne lutke pobrcane na komodi. tako je izgledalo kot nas. ne uvik snažno! stara se je ljutila i nam se grozila, "kakove svinje, vaši muži te vas tuči, vi šlampe!"

što je to mene brigalo. berlincu je bio na programu. moja sestra verena, črnu kosu i plave oči, imala je jednoga freijera iz sela. stari to nisu znali. samo ja. a ja sam ju informirala koliko je to bilo meni moguće. što se more stat meni, mi je rekla. ti pazi na sebe i na tvojega diplomata, mi je rekla kad je skrsnula.

Anton Leopold

Lira svira

Marko,
Srce žarko
Piše,
Pjesme diše,
Pjeva

Dan do dneva.
Muče

Žice tuče,
Jaču,
Žice plaču,
Krasno,

Ne preglasno,
Svira
Svitla lira . . .
Jelka,
Kći zaselka,
Sluša,
A nje duša,
Kad to čuje,
Se raduje.

U dibini luga

U dibini luga
Pjevala je tuga.
Morebit je mala
Ptica nešto znala.

Ništa nisam rekao,
Nego nešto čekao.
U noć utihnula
A u san klonula.

U noć jačka cijeđa
U ništ se rasplela,
Sve arije su se
Raspale u suze.

Zgubila u travi
Tajna bol ljubavi,
Kad se osušila
Rosa ka je bila.

Honorar

U kavani sidu pri ručenju kod istoga stola tri pisci i jedan kritičar. Jedan od trih piscev napade kritičara, ki je nezdavno oštros kritizirao i odbio njegovo najnovije objelodanjeno djelo:

— Ti znaš samo kritizirati druge. Ali ti sam još ništa nisi napisao. Nisi napisao ni pjesme ni najkraće pripovijetke. Odakle znaš ča je dobro i ča ništa ne vrijedi?

Kritičar si je posudio odgovor od jednoga glasovitoga i već zdavno pokojnoga kolege:

— Ja ne moram znesti jaje, da znam, je ono dobro ili mućak.

Nat ga pita drugi pisac:

— Odakle bi zeo jaje za ručenje, kad bi kokoše stupile u štrajk pak već ne bi neslej jaj?

— Ručenje bi mi se račilo i prez jaja, — održne kritičar.

— Aha! Ti živiš od toga, da ti plaćaju za tvoje kritike honorar. Od čega bi platio svoje ručenje, kad bi ne samo kokoše prestale nesti jaja, nego kad bi i mi pisci prestali pisati?

— Oho! Vi ne morete prestat pisati! — brani se kritičar.

— Zač ne? Mogli bi si najti drugo zaposlenje.

— Danas, kad je toliko nezaposlenih? Pak ča vi znate mimo pisanja?

— A ča ti znaš mimo kritiziranja?

Nastala je kratka stanka. Onda se je zapleo u razgovor stari konobar Pavel, ili Pavliček, kako su ga rado nazivali stalni gosti, kad su bili već razdragane volje. On je jur neko vreme posluškivao debatu. Sad je uljudno pitao:

— Smim vam dat s mojom prostom pamćeu mali tanač?

— Ti, Pavliček? Ča ti razumiš od pisanja? Još ni računa nam ne napišeš.

— Čemu pisati? Ono ča vi potrošite lako znam izračunati u glavi.

— A je u tom računu i tvoj baksšiš?

— Kad bih od toga morao živiti ča mi vi date za Trinkgeld — nasmiši se kono-bar — već bih bio zdavno ogladio. Ali čujte moj skroman tanač. Vi ovde sidite kod istoga stola. Ne mislite, da i kod vašega posla sidite u istoj plavčici? Za pisce su važna sredstva ne tek olovka i papir, pisači stroj i izdavatelj, nego i kritičar kot kormilar brodiča. Kamo bi plovila plavčica prez kormilara? A ča bi kormilar kad u brodiču ne bi sidili pisci?

— Pavel, Pavliček! Ti si zaista spomeniji od nas svih! — prizna kritičar. A jedan od piscev doda:

— To je velika rič od jednoga pogibeljnoga kritičara. A ja ču ti dat moj honorar, kad napišem ovu malu zgodu.

— Honorar? — začudio se je konobar, pak dodao: To je jako nesiguran dohodak.

Petar Tažky

Profesionalac

Svako uredništvo, redakcija zna dobro cijeniti šikanoga fotografu. Tako smo i mi jednoč u uredničtvu tajednika, kade sam koč djelao, imali jednoga mladoga pak jako nadarenoga fotografa. Svenek "knap" pred zadnjom redakcijom mu se ugodalo još doteći s kakovom zvanarednom snimkom, ku smo pak htili uvrstiti na prvu stranicu našega časopisa. Ta snimka je pak skoro svenek prouzrokovala veliku senzaciju. Fotograf je jednoč otpodne sidio u kuhinji svojega maljuckoga stanovanja na šestom katu stambenoga bloka. Polahko je mazao maslac na frišku žemlju i uza to je još lista u najnovijem broju tajednoga lista. Ali od svih fotografov vindar nek najveć mu se video svoj kipic na najprnjoj stranici. Dvoljetna crna američka puma u zoološkom vrtu je popala maloga dičaka i zagrizla mu u vrat. Dičak se gor nije branio. On se zaufao u veliku črnu mačku, ar je štimao, da je to nek jedna od onih plišanih igračak, ke produciraju u fabriki njegovoga čače. Ali siromaški dičak je namjesto fajnoga, mehkoga pliša začutio tvrdi čapu črnoga grabežljivca. I uprav u tom hipu su velike bijele Zubine ove zviri prerizale vitki grljanjak maloga dičaka. Najednoč je ispricao jaki mlaz vruće dičje krvi. I točno u tom kratkom hipcu je fotograf stisnuo okidač svojega japanskoga fotoaparata. Rezultat ove hitre reakcije pravoga profesionalca se sada vidi na najprnjoj stranici našega magazina. I dok je prihadiao hitri sanitetski auto, fotograf se jur paščio u svoju mračnu komoru da bi razvio film i načinio fotografije.

Fotograf sada uživa u senzacionalnoj snimki i veseli se debelom honoraru. Pofrguna si dragu američku cigaretu pak ispuhne dim u malu prostoriju. Zatim se dvigne i otpre vrata na balkonu, da bi cigaretni dim mogao dojti van. I onda ... i onda je bilo jur tako daleko. Za oblokom suprotivnoga bloka je uptio malo dite s lipimi zlatimi rudastimi vlasti. Pravi

mali andjelak ... opažao je sure varoške golube ter vrepce, ki su captali po obločnici. Dite, bojse divočica, je nenadljano popala kvaku obloka i okrenula ju. Oblok se otprio i oba okna su se širom razletila. Fotograf, vas zvana sebe, je prevrnuo stolac i najprije je kanio bižati van na balkon i zakriknuti, neka ljudi spasu malu divočicu, ali onda se predomislio i bižao nutar u zadnju hižu. Na mah je otprio mali ormaric, pohitao je van sve male, šare škrabljice i zeo je u ruke jednu još zizma novu, neraspokanu. Potom je opet dotekao u kuhinju i kuknuo je van na oblok suprotivnoga bloka. Mala divočica je jur stala na obločnici. Fotograf je od nervoze žrkao pot. Je li če to još tegnuti, dostignuti? Nervozno je otprio, bolje rečeno raščihnuo malu žuto-črljenu škrabljicu, vrgao je film u aparat i naglo ga navijao. Samo još jednoč caknuti u prazno i sve je pripravno. Profesionalac čeka na balkonu svoj novi aldov, novu žrtvu, opet jedno dite pošpicano krvljju.

Mali andjelak još svenek krmi vrepce na obločnici visokoga stana. Morebit da misli ili još i vjeruje, da je zaistinu andjelak, ki ima prave kreljute i oni će ga spasiti u slučaju, da bi spao iz višine na tla.

Samo još malo! Samo jedan-jedini mali koračić najpr! Ča je? Zač ne gre najpr? No hodi! Hitro! Profesionalni fotograf je nestrljiv. Samo još nekoliko centimetrov i on će znova pritisnuti okidač i potom jako, jako friško bižati u svoju mračnu komoru, razviti film i zanesljivo čekati prve fotografije u razvijaču. I onda će kratko pred zadnjom redakcijom, kotno pravi profesionalac dobignuti u uredničtvu i ponuditi glavnemu uredniku senzacionalnu snimku, ka će povisiti tiražu časopisa. I onda deseti dan dojdutega mjeseca će na njegov konto u banki dojti debela svota pinez. Samo pet-šest centimetrov! Dite načini još jedan mali koračić i ... iz hiže se protegnu dvi ruke, zgrabu dite za pas i potegnu je nutar u stanovanje.

— Boga mu! — zazdivlje fotograf. Idiot, zač je je ulovil! Mer to je mogal bit tako prelipi foto!